

UNA NOVA MIRADA SOBRE L'UNIVERS

A PARTIR DE NOUS PARADIGMES CIENTÍFICS

FREI BETTO

São Paulo, Brasil

Carlos Mesters subratlla que a l'Antic Testament hi ha dos decàlegs: el de l'Aliança i el de la Creació. El de l'Aliança va sorgir primer, tot i que l'altre ja existia. El que passa és que el poble de Déu, com que no es prenia seriosament el Decàleg de l'Aliança, no tenia ulls per veure el de la Creació. El xoc de l'exili va obrir els ulls del poble de Déu envers el Decàleg de la Creació: "El ritme de la natura, del sol, de la lluna, de les estacions, de les estrelles, de les plantes, revela el poder creador de Déu", afirma Mesters.

La visió que tenim del món interfereix en la que tenim de Déu, així com la manera d'entendre Déu influeix en la nostra visió del món i de la vida. Al llarg de 1.000 anys va predominar, a Occident, la cosmovisió de Ptolomeu, que considerava la Terra com el centre de l'Univers. Això va afavorir l'hegemonia espiritual, cultural i hegemonia de l'Església, vista per la fe com a imatge de la Jerusalem celestial.

Amb l'arribada de l'Edat Moderna, gràcies a la nova cosmovisió de Copèrnic (i completada més endavant per Galileu i Newton), es va constatar que la Terra és només un petit planeta que, talment una mulata en una escola de samba, balla entorn de la pròpia cintura (24 hores, nit i nit) i del que mena la dansa, el sol (365 dies, 1 any). El paradigma de la fe va deixar el seu lloc al de la raó, el de la religió al de la ciència, el de Déu al de l'ésser humà. Es va passar d'una visió geocèntrica a una d'heliocèntrica, d'una teocèntrica a una altra d'antropocèntrica.

Actualment, la modernitat ha cedit el lloc a la post-modernitat. Un cop més, la nostra visió de l'Univers pateix canvis radicals. Newton ha deixat pas a Einstein, i l'arribada de l'astrofísica i de la física quàntica ens obliguen a veure l'Univers d'una manera diferent i, per tant, també la idea de Déu.

Si a l'Edat Mitjana Déu habitava "allà dalt", i a l'Edat Moderna, "aquí baix", dins del cor de l'home, ara coneixem millor el que l'apòstol Pau va voler dir en afirmar: «Ell no és lluny de ningú de nosaltres, ja que "en ell vivim, ens movem i som". Així ho han dit alguns dels nostres poetes: "Perquè nosaltres també som del seu llinatge."» (Ac,17,27-28).

La física quàntica, que penetra la intimitat de

l'àtom i descriu la dansa de les partícules subatòmiques, ens ensenya que tota la matèria, arreu de l'Univers, no és sinó energia condensada. A l'interior de l'àtom, la nostra lògica no funciona, perquè allà hi predomina el principi d'indeterminació. És a dir: no es pot preveure amb exactitud el moviment de les partícules subatòmiques. Aquesta imprevisibilitat només predomina en dues circumstàncies de l'Univers: a l'interior de l'àtom i en la llibertat humana.

En què modifica la física quàntica la nostra visió de l'Univers? La física quàntica ens deslliura dels conceptes de Newton, del fet que l'Univers és un gran rellotge muntat pel divi Rellotger, el funcionament del qual pot ser ben conegut estudiant cadascuna de les seves peces. La física quàntica ensenya que no hi ha subjecte observador (l'ésser humà) davant d'un objecte observat (l'Univers). Tot es troba íntimament lligat entre si. El batre d'ales d'una papallona al Japó desencadena una tempesta a Amèrica del Sud... La nostra manera d'examinar les partícules que es mouen a l'interior de l'àtom interfereix el seu recorregut... Tot allò que existeix coexisteix, subsisteix, preexisteix, i hi ha una inseparable interacció entre l'ésser humà i la natura. El que li fem a la Terra provoca una reacció per part seva. No estem per damunt d'ella, en formem part i en som el resultat; la Terra és Pacha Mama o, com deien els antics grecs, Gaia, un ésser viu. Hauríem de mantenir amb ella una relació intel·ligent de sostenibilitat.

Aquest nou paradigma científic ens permet contemplar l'Univers amb nous ulls. No tot és Déu, però Déu es revela en tot. La nostra visió religiosa és ara pananteïsta, que no s'ha de confondre amb panteïsta. El panteïsmes diu que totes les coses són Déu. El pananteïsmes, que Déu és en totes les coses. "En ell vivim, ens movem i som", com diu Pau. I Jesús ens ensenya que Déu és amor, aquesta energia que atreu totes les coses, des de les mol·lècules que estructuren una pedra fins a les persones que comparteixen un projecte de vida.

Com deia Teilhard de Chardin, en l'amor tot convergeix: des dels àtoms, les mol·lècules i les cèl·lules que formen els teixits i els òrgans del nostre cos, fins a les galàxies que s'aglomeren, múltiples, en la nostra Casa Comuna que anomenem no pas Plurivers sinó Univers. □

Cfr també: Betto, *Una visión holística del Universo*, Barroja, Córdoba (Argentina) 1998; Trotta, Madrid 1999.